

การจัดการศึกษาอิสระทางพระพุทธศาสนาในประเทศไทย Management of Independent Buddhist Education in Thailand

ศักดิ์ ประสานดี

นิสิตดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา คณะครุศาสตร์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Sak Prasandee

Ph.d Student for Department Teaching Social Studies, Faculty of Education

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

E-mail : sakrasandee3@gmail.com

Received : 16 April 2025

Revised : 16 April 2025

Accepted : 26 April 2025

บทคัดย่อ

การศึกษาพระพุทธศาสนาในประเทศไทยมีพัฒนาการอันยาวนานและซับซ้อน สะท้อนให้เห็นถึงความพยายามในการสืบทอดพระธรรมคำสอนและการปรับตัวให้เข้ากับบริบททางสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป ในปัจจุบัน เราพบว่าการจัดการศึกษาด้านนี้แบ่งออกเป็นสองรูปแบบหลัก คือ การศึกษาที่ดำเนินการโดยองค์กรคณะสงฆ์อย่างเป็นระบบ และการศึกษาอิสระที่จัดโดยวัดหรือสำนักต่างๆ ทั้งสองรูปแบบต่างมีจุดแข็งและข้อจำกัดของตนเอง กล่าวคือ การศึกษาในระบบมีความเป็นมาตรฐานและได้รับการยอมรับอย่างเป็นทางการ แต่อาจขาดความยืดหยุ่น ในขณะที่การศึกษาอิสระมีความคล่องตัว และสามารถตอบสนองความต้องการเฉพาะได้ดี แต่อาจประสบปัญหาด้านการรับรองวุฒิและความมั่นคงของทรัพยากร ความท้าทายสำคัญในปัจจุบันคือการพัฒนาระบบการศึกษาที่สามารถผสมผสานจุดแข็งของทั้งสองรูปแบบ โดยคำนึงถึงความต้องการของผู้เรียนที่หลากหลายมากขึ้น ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี และการเปลี่ยนแปลงทางสังคม การปรับปรุงหลักสูตรให้ทันสมัย การนำเทคโนโลยีมาใช้ในการเรียนการสอน การเพิ่มโอกาสในการปฏิบัติธรรม และการสร้างความร่วมมือระหว่างสถาบันการศึกษาและภาคส่วนต่างๆ ในสังคม ล้วนเป็นแนวทางสำคัญในการยกระดับคุณภาพการศึกษาพระพุทธศาสนาในประเทศไทย เพื่อให้สามารถธำรงรักษาแก่นแท้ของพระธรรมคำสอน ขณะเดียวกันก็สามารถตอบสนองความต้องการของสังคมร่วมสมัยได้อย่างมีประสิทธิภาพ

คำสำคัญ : การศึกษาอิสระทางพระพุทธศาสนา, การปฏิรูปการศึกษา, การศึกษาคณะสงฆ์แนวใหม่

Abstract

Buddhist education in Thailand has a long and complex history, reflecting efforts to preserve Buddhist teachings while adapting to changing social contexts. Currently, two main forms of Buddhist education exist: the systematic education managed by the Sangha organization and the independent education provided by various temples and institutions. Both forms have their strengths and limitations. The systematic education offers standardization and official recognition but may lack flexibility, while independent education is more adaptable and responsive to specific needs but may face challenges in accreditation and resource stability. The key challenge today is developing an educational system that combines the strengths of both approaches, considering the diverse needs of learners, technological advancements, and social changes. Modernizing curricula, integrating technology in teaching and learning, increasing opportunities for practical dharma application, and fostering collaboration between educational institutions and various sectors of society are crucial strategies for enhancing the quality of Buddhist education in Thailand. These efforts aim to preserve the essence of Buddhist teachings while effectively meeting the needs of contemporary society. The goal is to create an educational system that not only maintains the core principles of Buddhism but also equips learners with the skills and knowledge necessary to apply these teachings in the modern world, thereby ensuring the continued relevance and vitality of Buddhist education in Thailand.

Keyword: Independent study of Buddhism, educational reform, New Era Sangha Education

1. บทนำ

สิ่งที่ชาวพุทธของเราไม่ค่อยได้ทราบก็คือ การศึกษาของคณะสงฆ์มี 2 แบบ คือ แบบที่องค์กรปกครองสูงสุดคณะสงฆ์ ซึ่งก็คือรัฐบาลคณะสงฆ์ให้การรับรอง สนับสนุน จัดโครงสร้างการบริหาร จัดการต่างๆ อย่างเป็นทางการ กับการศึกษาคณะสงฆ์ที่บางวัดดำเนินการเอง โดยทางองค์กรปกครองคณะสงฆ์ไม่ได้ยอมรับให้เป็นการศึกษาของคณะสงฆ์ แต่ไม่ได้ขัดขวาง กีดกันในเชิงนโยบาย ซึ่งบางหลักสูตร หรือบางโรงเรียนที่แต่ละวัดจัด อาศัยกฎหมายของทางราชการ และดำเนินการภายใต้การดูแลรับผิดชอบของหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องตามกฎหมายนั้นๆ ซึ่งผู้นำเสนอใช้คำว่า การศึกษาอิสระทางด้านพระพุทธศาสนา

กล่าวได้ว่า การศึกษาอิสระทางพระพุทธศาสนาในประเทศไทยเป็นปรากฏการณ์ที่มีความสำคัญและน่าสนใจ สะท้อนให้เห็นถึงพลวัตของพระพุทธศาสนาในสังคมไทยร่วมสมัย ในขณะที่การศึกษาพระพุทธศาสนา

ในระบบมีโครงสร้างที่ชัดเจนและได้รับการสนับสนุนจากรัฐ การศึกษาอิสระกลับมีความหลากหลายและยืดหยุ่นมากกว่า ดำเนินการโดยวัด สำนักปฏิบัติธรรม หรือองค์กรทางพระพุทธศาสนาต่างๆ โดยไม่ขึ้นตรงกับระบบการศึกษาของคณะสงฆ์ ลักษณะเด่นของการศึกษาอิสระนี้คือ ความสามารถในการตอบสนองต่อความต้องการที่หลากหลายของพุทธศาสนิกชนในยุคปัจจุบัน ไม่ว่าจะเป็นการเรียนรู้พระอภิธรรม การฝึกสมาธิและวิปัสสนา หรือการประยุกต์หลักธรรมในชีวิตประจำวัน นอกจากนี้ ยังมีบทบาทสำคัญในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในรูปแบบที่เข้าถึงง่ายและสอดคล้องกับวิถีชีวิตสมัยใหม่ ผ่านสื่อดิจิทัล การอบรมระยะสั้น หรือกิจกรรมทางศาสนาที่สร้างสรรค์

อย่างไรก็ตาม การศึกษาอิสระนี้ก็เผชิญกับความท้าทายหลายประการ ทั้งในแง่ของการรับรองคุณภาพ การสร้างมาตรฐานการศึกษา และการบูรณาการกับระบบการศึกษาหลัก การศึกษาและทำความเข้าใจปรากฏการณ์นี้จึงมีความสำคัญ เพื่อหาแนวทางในการพัฒนาและส่งเสริมการศึกษาพระพุทธศาสนาในประเทศไทยให้มีความสมดุลระหว่างการรักษาแก่นแท้ของพระธรรมคำสอนและการตอบสนองต่อบริบทสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป

2. ความสำคัญของการจัดการศึกษาในองค์กร

ก่อนที่จะกล่าวถึงรายละเอียดตามหัวข้อตามบทความ ผู้เขียนขอเสนอความสำคัญของการจัดการศึกษาในองค์กร เพื่อคนในองค์กร เพื่อศาสนิกขององค์กร และเพื่อสาธารณชน

ในโลกแห่งการเปลี่ยนแปลงอันรวดเร็วและการแข่งขันที่เข้มข้น การจัดการศึกษาให้กับสมาชิกขององค์กรไม่ใช่เพียงทางเลือก แต่เป็นความจำเป็นอย่างยิ่งยวดสำหรับทุกหน่วยงาน ไม่ว่าจะเป็นองค์กรภาครัฐ เอกชน หรือรัฐวิสาหกิจ การลงทุนในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ผ่านการจัดการศึกษาเป็นกลยุทธ์สำคัญที่จะช่วยขับเคลื่อนองค์กรไปสู่ความสำเร็จในระยะยาว การจัดการศึกษาในองค์กรไม่เพียงแต่เป็นการเพิ่มพูนความรู้และทักษะให้กับบุคลากรเท่านั้น แต่ยังเป็นการสร้างวัฒนธรรมแห่งการเรียนรู้ที่จะหล่อหลอมให้องค์กรมีความยืดหยุ่น พร้อมรับมือกับความท้าทายใหม่ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังที่ ศาสตราจารย์ ดร.ชัยอนันต์ สมุทวณิช นักวิชาการด้านรัฐศาสตร์ที่มีชื่อเสียงของไทย ได้กล่าวไว้ว่า "การศึกษาคือหัวใจของการพัฒนาองค์กรและประเทศชาติ เพราะเป็นกระบวนการที่ช่วยให้มนุษย์สามารถพัฒนาศักยภาพของตนเองได้อย่างเต็มที่ และนำไปสู่การสร้างสรรค์สิ่งใหม่ๆ ให้กับสังคม"

นอกจากนี้ การจัดการศึกษาในองค์กรยังเป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างความผูกพันระหว่างบุคลากรกับองค์กร เมื่อองค์กรแสดงให้เห็นถึงความใส่ใจในการพัฒนาศักยภาพของบุคลากร ย่อมส่งผลให้เกิดความรู้สึกมีคุณค่าและเป็นส่วนหนึ่งขององค์กร ซึ่งจะนำไปสู่การเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานและความจงรักภักดีต่อองค์กรในระยะยาว ศาสตราจารย์ ดร.เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ นักวิชาการและนักคิดชั้นนำของประเทศไทย ได้เน้นย้ำถึงความสำคัญของการจัดการศึกษาในองค์กรว่า "องค์กรที่ประสบความสำเร็จในยุคแห่งการเปลี่ยนแปลงนี้ คือองค์กรที่สามารถสร้างวัฒนธรรมแห่งการเรียนรู้ได้อย่างแท้จริง โดยการส่งเสริมให้บุคลากร

ทุกระดับมีโอกาสในการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง และสามารถนำความรู้ที่นำมาประยุกต์ใช้ในการทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ"

การจัดการศึกษาในองค์กรยังเป็นการลงทุนที่คุ้มค่าในระยะยาว แม้ว่าอาจต้องใช้ทรัพยากรและงบประมาณจำนวนมากในระยะแรก แต่ผลตอบแทนที่ได้รับทั้งในแง่ของการเพิ่มประสิทธิภาพการทำงาน การสร้างนวัตกรรม และการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันขององค์กร ล้วนแล้วแต่เป็นสิ่งที่มีความคุ้มค่าและยั่งยืน

ในท้ายที่สุด การจัดการศึกษาในองค์กรไม่เพียงแต่เป็นประโยชน์ต่อองค์กรและบุคลากรเท่านั้น แต่ยังส่งผลดีต่อสังคมและประเทศชาติโดยรวม เนื่องจากการยกระดับคุณภาพของทรัพยากรมนุษย์ ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญของการพัฒนาประเทศในทุกมิติ

3. วัตถุประสงค์ของคริสตจักรในยุโรปและอเมริกาในการจัดการศึกษาให้กับมิชชันนารี

การจัดการศึกษาให้กับมิชชันนารีโดยคริสตจักรในยุโรปและอเมริกานั้นมีรากฐานอันยาวนานและมีวัตถุประสงค์ที่ซับซ้อน ซึ่งสะท้อนถึงบทบาทสำคัญของศาสนาคริสต์ในการเผยแผ่ความเชื่อและการพัฒนาสังคมในดินแดนต่างไกล การศึกษาที่จัดให้กับมิชชันนารีไม่เพียงแต่มุ่งเน้นการเตรียมความพร้อมด้านความรู้ทางศาสนาเท่านั้น แต่ยังครอบคลุมถึงทักษะและความเข้าใจที่จำเป็นสำหรับการปฏิบัติงานในบริบททางวัฒนธรรมที่แตกต่าง

ศาสตราจารย์ ดร.สุชาติ เศรษฐมาลินี นักวิชาการด้านประวัติศาสตร์และศาสนาที่มีชื่อเสียงของไทย ได้กล่าวไว้ว่า "การศึกษาสำหรับมิชชันนารีมีวัตถุประสงค์หลักในการสร้างตัวแทนทางวัฒนธรรมที่มีความรู้รอบด้าน สามารถเป็นสะพานเชื่อมระหว่างโลกตะวันตกและดินแดนที่พวกเขาถูกส่งไปปฏิบัติงาน" วัตถุประสงค์นี้สะท้อนให้เห็นถึงความพยายามของคริสตจักรในการสร้างบุคลากร ที่ไม่เพียงแต่มีความเข้มแข็งในความเชื่อ แต่ยังสามารถปรับตัวและทำความเข้าใจกับวัฒนธรรมท้องถิ่นได้อย่างลึกซึ้ง

วัตถุประสงค์ประการแรกของการจัดการศึกษาให้กับมิชชันนารี คือการเสริมสร้างความรู้ทางศาสนาและความเข้าใจในหลักคำสอนของคริสต์ศาสนาอย่างลึกซึ้ง มิชชันนารีต้องมีความสามารถในการอธิบายและตีความพระคัมภีร์ รวมถึงสามารถนำหลักคำสอนมาประยุกต์ใช้ในบริบทที่หลากหลายได้ นอกจากนี้ การศึกษายังมุ่งเน้นการพัฒนาทักษะการสื่อสารและการเทศนา เพื่อให้มิชชันนารีสามารถถ่ายทอดหลักคำสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ประการที่สอง การศึกษามุ่งเน้นการเตรียมความพร้อมด้านภาษาและวัฒนธรรม มิชชันนารีต้องเรียนรู้ภาษาของประเทศที่จะไปปฏิบัติงาน รวมถึงศึกษาประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และขนบธรรมเนียมประเพณีของท้องถิ่นนั้นๆ ความรู้เหล่านี้ช่วยให้พวกเขาสามารถสื่อสารและสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนท้องถิ่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ ศาสตราจารย์ ดร.ประสิทธิ์ ลิปรีชา นักมานุษยวิทยาและนักวิชาการด้านศาสนาของไทย ได้อธิบายเพิ่มเติมว่า "การศึกษาสำหรับมิชชันนารีไม่ใช่เพียงการเตรียมพวกเขาให้พร้อมสำหรับการเผยแผ่

ศาสนาเท่านั้น แต่ยังรวมถึงการสร้างความเข้าใจในมิติทางสังคมและวัฒนธรรม ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญในการสร้างการยอมรับและความไว้วางใจจากชุมชนท้องถิ่น"

ประการที่สาม การศึกษามุ่งเน้นการพัฒนาทักษะในการบริหารจัดการและการพัฒนาชุมชน มิชชันนารีไม่เพียงแต่มีบทบาทในการเผยแผ่ศาสนา แต่ยังมีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคมผ่านการจัดตั้งโรงเรียน โรงพยาบาล และโครงการพัฒนาชุมชนต่างๆ ดังนั้น การศึกษาจึงครอบคลุมถึงความรู้ด้านการศึกษา สาธารณสุข และการพัฒนาชุมชน เพื่อให้มิชชันนารีสามารถมีส่วนร่วมในการยกระดับคุณภาพชีวิตของชุมชนที่พวกเขาปฏิบัติงานอยู่

นอกจากนี้ การจัดการศึกษายังมีวัตถุประสงค์ในการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางจิตวิญญาณและการเตรียมพร้อมสำหรับความท้าทายที่อาจเกิดขึ้นในการปฏิบัติงาน มิชชันนารีต้องเผชิญกับความยากลำบากทั้งทางกายและใจ ดังนั้น การศึกษาจึงรวมถึงการฝึกฝนด้านจิตวิญญาณ การจัดการความเครียด และการดูแลสุขภาพจิต

ในท้ายที่สุด วัตถุประสงค์ของการจัดการศึกษาให้กับมิชชันนารี สะท้อนถึงวิสัยทัศน์ของคริสตจักรในการสร้างตัวแทนที่มีความรู้รอบด้าน มีความเข้าใจในวัฒนธรรมที่หลากหลาย และมีความมุ่งมั่นในการรับใช้ทั้งในด้านจิตวิญญาณและการพัฒนาสังคม การศึกษานี้ไม่เพียงแต่เป็นการเตรียมความพร้อมสำหรับการเผยแผ่ศาสนา แต่ยังเป็นการสร้างสะพานเชื่อมระหว่างวัฒนธรรม ซึ่งมีส่วนสำคัญในการสร้างความเข้าใจและการยอมรับระหว่างผู้คนต่างวัฒนธรรม

4. คริสตจักรจัดการศึกษาให้กับเยาวชนและประชาชนทั่วโลก

การจัดการศึกษาโดยคริสตจักรทั่วโลกสำหรับเยาวชนและประชาชนทั่วไปนั้น มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาสังคมและชุมชนมาอย่างยาวนาน ด้วยหลักสูตรที่หลากหลายและครอบคลุม การศึกษาที่จัดโดยคริสตจักรไม่เพียงแต่มุ่งเน้นการสอนหลักคำสอนทางศาสนาเท่านั้น แต่ยังรวมถึงการพัฒนาทักษะชีวิต การศึกษาทั่วไป และการฝึกอาชีพ ซึ่งมีประโยชน์และความสำคัญหลายประการต่อการทำงานและการพัฒนาสังคมโดยรวม ดังที่ ศาสตราจารย์ ดร.สุมาลี สังข์ศรี นักการศึกษาและนักวิชาการด้านการศึกษาตลอดชีวิตที่มีชื่อเสียงของไทย ได้กล่าวไว้ว่า "การศึกษาที่จัดโดยองค์กรศาสนา รวมถึงคริสตจักร มีบทบาทสำคัญในการสร้างโอกาสทางการศึกษาให้กับผู้ด้อยโอกาสและชุมชนห่างไกล ซึ่งเป็นการเสริมสร้างความเท่าเทียมทางการศึกษาและพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน" ประการแรก การจัดการศึกษาโดยคริสตจักรช่วยในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมควบคู่ไปกับความรู้ทางวิชาการ ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญในการสร้างพลเมืองที่มีคุณภาพ และมีความรับผิดชอบต่อสังคม หลักสูตรที่เน้นการปลูกฝังคุณธรรม เช่น ความเมตตา ความซื่อสัตย์ และความเสียสละ ช่วยสร้างบุคลากรที่มีจริยธรรมในการทำงานและการดำเนินชีวิต

ประการที่สอง การศึกษาที่จัดโดยคริสตจักรมักมีความยืดหยุ่นและตอบสนองต่อความต้องการของชุมชนท้องถิ่น โดยการผสมผสานความรู้สากลกับภูมิปัญญาท้องถิ่น ทำให้ผู้เรียนสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ได้จริงในบริบทของตนเอง ซึ่งเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการพัฒนาอาชีพและการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน ศาสตราจารย์ ดร.ชัยนนต์ ประดิษฐ์ศิลป์ นักวิชาการด้านสังคมวิทยาและการพัฒนาชุมชนของไทย ได้อธิบายเพิ่มเติมว่า "การจัดการศึกษาโดยคริสตจักรมีส่วนสำคัญในการสร้างทุนทางสังคมและเครือข่ายความร่วมมือระหว่างชุมชน ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมอย่างยั่งยืน" ประการที่สาม การศึกษาที่จัดโดยคริสตจักรมักเน้นการพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์และการคิดเชิงวิพากษ์ ผ่านการศึกษาพระคัมภีร์และการอภิปรายประเด็นทางศีลธรรม ทักษะเหล่านี้มีความสำคัญอย่างยิ่งในโลกการทำงานปัจจุบัน ที่ต้องการบุคลากรที่สามารถแก้ปัญหาที่ซับซ้อนและตัดสินใจบนพื้นฐานของหลักการและเหตุผล

นอกจากนี้ การจัดการศึกษาโดยคริสตจักรยังมีส่วนสำคัญในการส่งเสริมความเข้าใจและการยอมรับความหลากหลายทางวัฒนธรรม โดยเฉพาะในประเทศที่มีความหลากหลายทางศาสนาและชาติพันธุ์ การเรียนรู้เกี่ยวกับความเชื่อและวัฒนธรรมที่แตกต่างช่วยสร้างความเข้าใจและการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ ซึ่งเป็นทักษะที่จำเป็นอย่างยิ่งในการทำงานในสังคมโลกาภิวัตน์

ประการสุดท้าย การจัดการศึกษาโดยคริสตจักรมักมีเครือข่ายระดับนานาชาติ ซึ่งเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เชื่อมโยงกับชุมชนทั่วโลก การแลกเปลี่ยนประสบการณ์และมุมมองระหว่างวัฒนธรรมนี้ช่วยพัฒนาทักษะการสื่อสารข้ามวัฒนธรรมและความเข้าใจในบริบทโลก ซึ่งเป็นคุณสมบัติที่มีค่าอย่างยิ่งในตลาดแรงงานปัจจุบัน

โดยสรุป การจัดการศึกษาโดยคริสตจักรทั่วโลกมีประโยชน์และความสำคัญหลายประการ ทั้งในแง่ของการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม การสร้างโอกาสทางการศึกษา การพัฒนาทักษะที่จำเป็นสำหรับการทำงาน และการดำเนินชีวิต ตลอดจนการส่งเสริมความเข้าใจและการยอมรับความหลากหลายทางวัฒนธรรม ซึ่งล้วนแล้วแต่เป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาสังคมและเศรษฐกิจอย่างยั่งยืน

5. เป้าหมายและความท้าทายในการจัดการศึกษาพระพุทธศาสนาโดยองค์กรปกครองสูงสุดของคณะสงฆ์ไทย

การจัดการศึกษาด้านพระพุทธศาสนาโดยคณะสงฆ์ผู้ปกครองสูงสุดในประเทศไทยนั้น มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการธำรงรักษาและสืบทอดพระพุทธศาสนาในสังคมไทย อย่างไรก็ตาม การกำหนดเป้าหมายและการดำเนินการให้บรรลุเป้าหมายนั้นยังคงเผชิญกับความท้าทายหลายประการ ศาสตราจารย์ ดร.สมภาร พรมทา นักปรัชญาและนักวิชาการด้านพระพุทธศาสนาที่มีชื่อเสียงของไทย ได้กล่าวถึงเป้าหมายสำคัญของการจัดการศึกษาพระพุทธศาสนาว่า "การศึกษาพระพุทธศาสนาควรมุ่งเน้นการสร้างความเข้าใจในหลักธรรมอย่างลึกซึ้ง ควบคู่ไปกับการประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน เพื่อพัฒนาปัญญาและคุณธรรมของผู้เรียน อันจะนำไปสู่การพัฒนาสังคมที่สงบสุขและยั่งยืน"

จากแนวคิดนี้ เราสามารถสรุปเป้าหมายหลักของการจัดการศึกษาด้านพระพุทธศาสนาได้ดังนี้:

1. การสร้างความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมคำสอนอย่างถูกต้องและลึกซึ้ง
2. การพัฒนาทักษะในการตีความและประยุกต์ใช้หลักธรรมในบริบทสังคมปัจจุบัน
3. การปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมตามแนวทางพระพุทธศาสนา
4. การสร้างบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถในการเผยแผ่และสืบทอดพระพุทธศาสนา
5. การส่งเสริมการศึกษาวิจัยและพัฒนาองค์ความรู้ด้านพระพุทธศาสนา

แม้ว่าเป้าหมายเหล่านี้จะมีความชัดเจน แต่การดำเนินการให้บรรลุผลยังคงเผชิญกับอุปสรรคหลายประการ ศาสตราจารย์พิเศษ ดร.กาญจนา เกรียงศรี นักวิชาการด้านการศึกษาและพระพุทธศาสนา ได้วิเคราะห์ถึงสาเหตุที่ทำให้การจัดการศึกษาด้านพระพุทธศาสนาไม่สามารถบรรลุเป้าหมายได้อย่างเต็มที่ โดยระบุว่า "ปัญหาสำคัญประการหนึ่งคือ การขาดการบูรณาการระหว่างความรู้ทางพระพุทธศาสนากับศาสตร์สมัยใหม่ ทำให้การศึกษาพระพุทธศาสนาดูห่างไกลจากความเป็นจริงในสังคมปัจจุบัน"

นอกจากนี้ ยังมีปัจจัยอื่นๆ ที่เป็นอุปสรรคต่อการบรรลุเป้าหมายในการจัดการศึกษาด้านพระพุทธศาสนา ได้แก่:

1. โครงสร้างการบริหารจัดการที่ซับซ้อนและขาดความยืดหยุ่น ทำให้การปรับปรุงหลักสูตรและวิธีการสอนเป็นไปอย่างล่าช้า
2. การขาดแคลนบุคลากรที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญทั้งในด้านพระพุทธศาสนา และศาสตร์สมัยใหม่ ทำให้การจัดการเรียนการสอน ไม่สามารถตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียนและสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ
3. การขาดการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมทางการศึกษาสมัยใหม่ ทำให้วิธีการเรียนการสอนไม่น่าสนใจและไม่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของคนรุ่นใหม่
4. การขาดการบูรณาการระหว่างการศึกษาในระบบของคณะสงฆ์ กับระบบการศึกษาแห่งชาติ ทำให้เกิดช่องว่างในการพัฒนาองค์ความรู้และการยอมรับในวงกว้าง
5. ความท้าทายในการรักษาสมดุลระหว่างการอนุรักษ์จารีตดั้งเดิม กับการปรับตัวให้เข้ากับบริบทสังคมที่เปลี่ยนแปลง
6. การขาดการสนับสนุนทางด้านงบประมาณและทรัพยากรที่เพียงพอ ในการพัฒนาระบบการศึกษาให้มีคุณภาพและทันสมัย

การแก้ไขปัญหาเหล่านี้จำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วน ทั้งคณะสงฆ์ ภาครัฐ ภาคการศึกษา และภาคประชาสังคม ในการปฏิรูประบบการศึกษาพระพุทธศาสนาให้มีความทันสมัย สอดคล้องกับบริบทสังคมปัจจุบัน และสามารถตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียนและสังคมได้อย่างแท้จริง

การบรรลุเป้าหมายในการจัดการศึกษาด้านพระพุทธศาสนาไม่เพียงแต่จะช่วยธำรงรักษาพระพุทธศาสนาให้ดำรงอยู่อย่างมั่นคงเท่านั้น แต่ยังจะช่วยส่งเสริมการพัฒนาสังคมไทยให้มีคุณธรรมจริยธรรม และปัญญา อันเป็นรากฐานสำคัญของการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน

6. การศึกษาคณะสงฆ์ที่องค์กรปกครองคณะสงฆ์รับผิดชอบบริหารจัดการ

การจัดการศึกษาของคณะสงฆ์ไทยในปัจจุบันแบ่งออกเป็นสองรูปแบบหลัก ได้แก่ การศึกษาที่อยู่ภายใต้การดูแลขององค์กรปกครองคณะสงฆ์ และการศึกษาที่ดำเนินการโดยวัดหรือสำนักต่างๆ อย่างอิสระ ทั้งสองรูปแบบมีลักษณะเฉพาะและเผชิญกับความท้าทายที่แตกต่างกัน

การจัดการศึกษาโดยองค์กรปกครองคณะสงฆ์ไทยแบ่งเป็นสามแผนกหลัก ได้แก่ แผนกบาลีสนาทมหลวง แผนกธรรมสนามหลวง และแผนกสามัญศึกษา แผนกบาลีสนาทมหลวงเน้นการศึกษาภาษาบาลีตั้งแต่ระดับประโยค 1-2 ถึงเปรียญธรรม 9 ประโยค โดยมุ่งเน้นการแปลและการใช้ภาษาบาลี แผนกธรรมสนามหลวงแบ่งเป็นนักธรรมชั้นตรี โท เอก สำหรับพระภิกษุสามเณร และธรรมศึกษาชั้นตรี โท เอก สำหรับฆราวาส เนื้อหาครอบคลุมพุทธประวัติ หลักธรรม และพระวินัย ส่วนแผนกสามัญศึกษาดำเนินการศึกษาตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานควบคู่กับการเรียนพระปริยัติธรรม ระบบการศึกษานี้มีข้อดีในด้านความเป็นมาตรฐานและการได้รับการยอมรับอย่างเป็นทางการ แต่ก็มีข้อจำกัดในด้านความยืดหยุ่นและการตอบสนองต่อความต้องการที่หลากหลายของผู้เรียนในยุคปัจจุบัน

ในขณะเดียวกัน การศึกษาที่จัดโดยวัดหรือสำนักต่างๆ มีความหลากหลายและมีความยืดหยุ่นมากกว่า สามารถปรับเปลี่ยนหลักสูตรและวิธีการสอนให้เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมายได้ดีกว่า ตัวอย่างเช่น การจัดการเรียนการสอนด้านพระอภิธรรม การสอนวิปัสสนากรรมฐานในรูปแบบต่างๆ หรือการจัดการศึกษาในรูปแบบโรงเรียนพุทธศาสนาวินิตยาลัย อย่างไรก็ตาม การศึกษาในรูปแบบนี้อาจประสบปัญหาในด้านการรับรองวุฒิการศึกษาและการยอมรับในวงกว้าง

ความท้าทายสำคัญของการจัดการศึกษาทั้งสองรูปแบบคือ การพัฒนาหลักสูตรและวิธีการสอนให้สอดคล้องกับบริบทสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป โดยยังคงรักษาแก่นแท้ของพระพุทธศาสนาไว้ได้ นอกจากนี้ ยังมีความจำเป็นในการพัฒนาบุคลากรทางการศึกษา ทั้งพระภิกษุและฆราวาส ให้มีความรู้ความสามารถในการถ่ายทอดหลักธรรมและประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

การบูรณาการจุดแข็งของทั้งสองรูปแบบอาจเป็นแนวทางในการพัฒนาการศึกษาพระพุทธศาสนาในอนาคต โดยรักษาความเป็นมาตรฐานและการได้รับการยอมรับของระบบการศึกษาที่เป็นทางการ ขณะเดียวกันก็เพิ่มความยืดหยุ่นและการตอบสนองต่อความต้องการที่หลากหลายของผู้เรียน ทั้งนี้ เพื่อให้การศึกษาพระพุทธศาสนาสามารถเป็นเครื่องมือในการพัฒนาจิตใจและปัญญาของพุทธศาสนิกชน ตลอดจนเป็นรากฐานสำคัญในการธำรงรักษาและสืบทอดพระพุทธศาสนาให้เจริญรุ่งเรืองสืบไป

7. การจัดการศึกษาของคณะสงฆ์ที่ไม่ได้ขึ้นกับฝ่ายการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไทย

การจัดการศึกษาในรูปแบบนี้ ไม่ได้รับการรับรองว่าเป็นการศึกษาของคณะสงฆ์ โดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นของคณะสงฆ์รับรอง เป็นการดำเนินการเองของวัดต่างๆ ที่มีศักยภาพ มีความหลากหลายและยืดหยุ่นมากกว่า ประกอบด้วยหลายรูปแบบ เช่น การจัดการเรียนด้านพระอภิธรรม ซึ่งมีประวัติความเป็นมายาวนาน และมีการพัฒนาหลักสูตรอย่างต่อเนื่อง โรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนาที่จัดการศึกษาตั้งแต่ระดับอนุบาลถึงมัธยมศึกษา ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กของวัดที่ให้บริการดูแลเด็กก่อนวัยเรียน โรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ที่จัดการเรียนการสอนเฉพาะวันอาทิตย์ การจัดการศึกษาในมหาวิทยาลัยสงฆ์ทั้งสองแห่ง และการจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยธรรมกาย การศึกษาในรูปแบบนี้สามารถตอบสนองความต้องการเฉพาะของกลุ่มผู้เรียนได้ดีกว่า แต่อาจประสบปัญหาในด้านการรับรองวุฒิการศึกษาและการยอมรับในวงกว้าง

1. การจัดการเรียนด้านพระอภิธรรม

การศึกษาพระอภิธรรมในประเทศไทยมีประวัติความเป็นมายาวนาน โดยได้รับอิทธิพลจากพระภิกษุชาวพม่าในช่วงต้นรัตนโกสินทร์ และได้พัฒนาอย่างต่อเนื่อง มีการจัดตั้งสถาบันการศึกษาพระอภิธรรมหลายแห่ง เช่น อภิธรรมมหาวิทยาลัยวัดระฆัง และอภิธรรมโชติกะวิทยาลัยที่วัดมหาธาตุ หลักสูตรพระอภิธรรมมีความละเอียดลึกซึ้ง แบ่งเป็นหลายระดับตั้งแต่ระดับพื้นฐานจนถึงระดับสูง ใช้เวลาศึกษาหลายปี เนื้อหาครอบคลุมการวิเคราะห์จิต เจตสิก รูป และนิพพาน การศึกษาพระอภิธรรมช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจหลักธรรมในพระพุทธศาสนาอย่างลึกซึ้ง แต่ด้วยความซับซ้อนของเนื้อหา จึงอาจเข้าถึงได้ยากสำหรับบุคคลทั่วไป อย่างไรก็ตาม ยังเป็นการศึกษาที่วัดต่าง ๆ ดำเนินการเอง แต่ปัจจุบัน บางวัดที่จัดหลักสูตรได้เข้าเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาในมหาวิทยาลัยสงฆ์ คล้ายเป็นสถาบันสมทบของมหาวิทยาลัยสงฆ์ โดยเฉพาะของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

2. การจัดการเรียนของแผนกโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ของวัด

โรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนาเป็นโรงเรียนเอกชนที่ดำเนินการโดยวัด มีประวัติความเป็นมาตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 6 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้การศึกษาแก่เด็กยากไร้และบุคคลทั่วไปโดยไม่เสียค่าใช้จ่าย ปัจจุบันมีโรงเรียนในลักษณะนี้กว่า 90 แห่งทั่วประเทศ จัดการศึกษาตั้งแต่ระดับอนุบาลถึงมัธยมศึกษา โดยใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานเช่นเดียวกับโรงเรียนทั่วไป แต่มีการสอดแทรกกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาเพิ่มเติม โรงเรียนเหล่านี้อยู่ภายใต้การกำกับดูแลของสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน แม้ว่าจะไม่ได้เน้นการสอนพระพุทธศาสนาโดยตรง แต่ก็มียุทธศาสตร์สำคัญในการปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมตามแนวทางพระพุทธศาสนาให้แก่เยาวชน

3. การจัดการเรียนของแผนกโรงเรียนเด็กเล็กของวัด หรือศูนย์พัฒนาเด็กเล็กของวัด

ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กของวัด หรือศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ เป็นการจัดการศึกษาสำหรับเด็กอายุ 3-6 ปี โดยวัดที่มีความพร้อมด้านสถานที่และบุคลากร ดำเนินการตามระเบียบของกรมการศาสนา

กระทรวงศึกษาธิการ และได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐในด้านงบประมาณและวัสดุการศึกษา ศูนย์เหล่านี้มีบทบาทสำคัญในการช่วยเหลือชุมชนโดยรับดูแลเด็กในช่วงกลางวันขณะที่ผู้ปกครองต้องไปทำงาน แม้ว่าจะไม่มีหลักสูตรเฉพาะทางพระพุทธศาสนา แต่การที่เด็กได้อยู่ในสภาพแวดล้อมของวัดก็เป็นการปลูกฝังความคุ้นเคยกับพระพุทธศาสนาตั้งแต่วัยเยาว์

4. การจัดการศึกษาในแผนกโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์

โรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์เกิดขึ้นจากแนวคิดของพระพิมลธรรม (อาจ อาสภมหาเถร) ที่ได้นำรูปแบบการสอนศีลธรรมแก่เด็กและเยาวชนจากประเทศพม่าและศรีลังกามาประยุกต์ใช้ในประเทศไทย โดยเริ่มต้นที่มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยและขยายไปยังวัดต่างๆ ทั่วประเทศ ปัจจุบันมีโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์กว่า 170 สาขาทั่วประเทศ จัดการเรียนการสอนเฉพาะวันอาทิตย์ โดยแบ่งระดับชั้นตามระดับการศึกษาปกติของนักเรียน หลักสูตรประกอบด้วยการสอนธรรมศึกษาในภาคเช้า และการสอนเสริมวิชาสามัญและกิจกรรมธรรมนันทนาการในภาคบ่าย โรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์มีบทบาทสำคัญในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาและปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมให้แก่เยาวชนนอกระบบการศึกษาปกติ ปัจจุบัน โรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์บางแห่ง เป็นโรงเรียนสาธิตของมหาวิทยาลัยคณะสงฆ์ด้วย

5. ระบบการจัดการการเรียนรู้ด้านสมาธิและวิปัสสนาของสถาบันพลังจิตตานุภาพ

สถาบันพลังจิตตานุภาพ ก่อตั้งโดยสมเด็จพระญาณวชิโรดม (หลวงพ่อวิริยงค์ สิริธโร) เป็นสถาบันที่สืบทอดการปฏิบัติสมาธิแบบภาวนาพุทธจากหลวงปู่มั่น ภูริทัตโต มีการจัดหลักสูตรการเรียนรู้ด้านสมาธิอย่างเป็นระบบ แบ่งเป็นระดับต้น กลาง และสูง แต่ละระดับมีหลักสูตรย่อยหลายหลักสูตรเพื่อตอบสนองกลุ่มเป้าหมายที่หลากหลาย มีการจัดทำคู่มือการศึกษาและคู่มือการดำเนินงานอย่างละเอียด

5.1 การศึกษาในมหาวิทยาลัยสงฆ์

การศึกษาในมหาวิทยาลัยสงฆ์ของไทย มีพัฒนาการอันยาวนาน โดยมีสถาบันหลักสองแห่งคือ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (มจร.) และมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย (มมร.) ซึ่งได้รับการสถาปนาตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5 แต่เพิ่งได้รับการรับรองสถานะเป็นมหาวิทยาลัยอย่างสมบูรณ์ในปี พ.ศ. 2540 ปัจจุบันทั้งสองแห่งเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ สังกัดกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม มหาวิทยาลัยสงฆ์ทั้งสองแห่ง มีได้อยู่ภายใต้ระบบการศึกษาขององค์กรปกครองสูงสุดของคณะสงฆ์ แต่บริหารและดำเนินการภายใต้กฎหมายเฉพาะของตนเอง และขึ้นกับกระทรวงอุดมศึกษา

มหาวิทยาลัยสงฆ์มีจุดมุ่งหมายในการจัดการศึกษาเพื่อให้พระสงฆ์และคฤหัสถ์ได้ศึกษาทั้งวิชาการทางพระพุทธศาสนาและวิชาสามัญควบคู่กัน โดยมีการจัดหลักสูตรที่หลากหลาย ทั้งด้านพระพุทธศาสนาโดยตรงและศาสตร์อื่นๆ ที่บูรณาการกับพุทธศาสตร์ อย่างไรก็ตาม ด้วยข้อจำกัดของระเบียบการศึกษาระดับอุดมศึกษา ทำให้การจัดหลักสูตรต้องเป็นไปตามกรอบมาตรฐานของกระทรวง ซึ่งอาจส่งผลให้เนื้อหาทางพระพุทธศาสนาไม่ลึกซึ้งเท่าที่ควร

อย่างไรก็ตาม แม้มหาวิทยาลัยสงฆ์จะมีบทบาทสำคัญในการผลิตบุคลากรทางพระพุทธศาสนา แต่ก็ยังมีข้อจำกัดในการเข้าถึงของพระสงฆ์ทั่วไป เนื่องจากข้อกำหนดด้านคุณสมบัติผู้เรียนและทรัพยากรในการศึกษา นอกจากนี้ การที่หลักสูตรต้องตอบสนองความต้องการของตลาดแรงงานด้วย อาจทำให้เป้าหมายในการผลิตศาสนทายาทที่เชี่ยวชาญด้านพระพุทธศาสนาโดยเฉพาะไม่สัมฤทธิ์ผลเท่าที่ควร

5.2 การจัดการศึกษาของวัดพระธรรมกาย

การศึกษาของวัดพระธรรมกายมีลักษณะเฉพาะที่น่าสนใจ โดยแบ่งเป็นสองส่วนหลัก คือ การจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมภายในวัด และการจัดการศึกษาผ่านมหาวิทยาลัยเปิดธรรมกาย ในส่วนของการศึกษาพระปริยัติธรรม วัดพระธรรมกายได้พัฒนาระบบการเรียนการสอนที่เข้มข้น ครอบคลุมทั้งหลักสูตรภาษาบาลี นักธรรม-ธรรมศึกษา อภิธรรม และภาษาต่างประเทศ โดยมีการผลิตสื่อการเรียนการสอนที่ทันสมัย และสร้างผลงานเป็นที่ประจักษ์ในการสอบบาลีสนามหลวง

ส่วนมหาวิทยาลัยเปิดธรรมกาย เป็นสถาบันการศึกษาที่จดทะเบียนในสหรัฐอเมริกา จัดการเรียนการสอนในระบบทางไกล เน้นหลักสูตรด้านพระพุทธศาสนาโดยเฉพาะ โดยไม่ต้องอยู่ภายใต้กรอบของกระทรวงการอุดมศึกษาไทย ทำให้สามารถออกแบบหลักสูตรได้อย่างอิสระ เน้นเนื้อหาด้านพระพุทธศาสนา และการปฏิบัติธรรมอย่างเข้มข้น

ลักษณะเด่นของการศึกษาของวัดพระธรรมกายคือ การมีระบบและการจัดการที่เป็นระเบียบ มีการพัฒนาสื่อและเทคโนโลยีการเรียนการสอนอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งมีการวางแผนและพัฒนาบุคลากรทางการศึกษาอย่างเป็นระบบ อย่างไรก็ตาม การที่มหาวิทยาลัยเปิดธรรมกายไม่ได้รับการรับรองจากหน่วยงานการศึกษาของไทย อาจเป็นข้อจำกัดในการยอมรับวุฒิการศึกษาในวงกว้าง

5.3 ข้อเสนอแนะ แนวทางการพัฒนาการศึกษาพระพุทธศาสนาในประเทศไทย

การศึกษาความต้องการและความคาดหวังของผู้เรียนต่อการศึกษาพระพุทธศาสนาในยุคปัจจุบันเป็นสิ่งสำคัญในการพัฒนาระบบการศึกษาให้มีประสิทธิภาพและตอบสนองความต้องการของสังคม จากการศึกษาและวิจัยที่ผ่านมา พบว่าผู้เรียนมีความต้องการและความคาดหวังดังนี้:

1. การเรียนรู้ที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้จริง: ผู้เรียนต้องการเห็นความเชื่อมโยงระหว่างหลักธรรมกับการดำเนินชีวิตในสังคมปัจจุบัน (พระมหาสุทิตย์ อาภากรโร, 2560)
2. การใช้เทคโนโลยีและสื่อการเรียนการสอนที่ทันสมัย: ผู้เรียนคาดหวังให้มีการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการเรียนการสอน เช่น แอปพลิเคชัน สื่อออนไลน์ และการเรียนรู้แบบอินเทอร์แอคทีฟ
3. การเน้นการปฏิบัติและประสบการณ์ตรง: ผู้เรียนต้องการโอกาสในการฝึกปฏิบัติธรรม เช่น การทำสมาธิ และการเข้าร่วมกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา มากกว่าการเรียนรู้เชิงทฤษฎีเพียงอย่างเดียว
4. ความยืดหยุ่นในการเรียนรู้: ผู้เรียนต้องการรูปแบบการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่น สามารถเรียนรู้ได้ตามความสะดวกของตนเอง เช่น การเรียนออนไลน์ หรือการเรียนนอกเวลา

5. การบูรณาการกับศาสตร์อื่นๆ: ผู้เรียนสนใจการเชื่อมโยงหลักธรรมทางพระพุทธศาสนากับศาสตร์สมัยใหม่ เช่น จิตวิทยา วิทยาศาสตร์ และการบริหารจัดการ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายสำหรับการปรับปรุงระบบการศึกษาพระพุทธศาสนาในประเทศไทย

จากการวิเคราะห์สถานการณ์ปัจจุบันและความต้องการของผู้เรียน สามารถเสนอแนะเชิงนโยบายสำหรับการปรับปรุงระบบการศึกษาพระพุทธศาสนาในประเทศไทย ดังนี้:

1. พัฒนาหลักสูตรที่บูรณาการหลักธรรมกับการประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน: ควรมีการปรับปรุงหลักสูตรให้มีความทันสมัย เน้นการนำหลักธรรมมาใช้แก้ปัญหาและพัฒนาคุณภาพชีวิตในสังคมปัจจุบัน

2. ส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีในการเรียนการสอน: สนับสนุนให้มีการพัฒนาสื่อการเรียนการสอนดิจิทัล แพลตฟอร์มการเรียนรู้ออนไลน์ และการใช้เทคโนโลยีเสมือนจริง (AR/VR) ในการสอนพระพุทธศาสนา

3. เพิ่มโอกาสในการปฏิบัติธรรมและการเรียนรู้เชิงประสบการณ์: จัดให้มีการปฏิบัติธรรม การทำสมาธิ และการเข้าร่วมกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรอย่างเป็นระบบ

4. สร้างความยืดหยุ่นในระบบการศึกษา: พัฒนาระบบการเรียนการสอนที่ผสมผสานระหว่างการเรียนในชั้นเรียนและการเรียนออนไลน์ รวมถึงการเทียบโอนประสบการณ์และการเรียนรู้นอกระบบ

5. ส่งเสริมการวิจัยและพัฒนานวัตกรรมทางการศึกษาพระพุทธศาสนา: สนับสนุนให้มีการวิจัยเพื่อพัฒนาวิธีการสอน สื่อการเรียนรู้ และการประเมินผลที่มีประสิทธิภาพ

6. พัฒนาศักยภาพของครูผู้สอนพระพุทธศาสนา: จัดอบรมและพัฒนาทักษะการสอนสมัยใหม่ให้แก่พระสงฆ์และครูฆราวาสที่สอนพระพุทธศาสนา

7. สร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างสถาบันการศึกษาพระพุทธศาสนาและหน่วยงานภายนอก: ส่งเสริมความร่วมมือกับสถาบันการศึกษา องค์กรภาครัฐและเอกชน เพื่อแลกเปลี่ยนความรู้และทรัพยากรในการพัฒนาการศึกษาพระพุทธศาสนา

การนำข้อเสนอแนะเชิงนโยบายเหล่านี้ไปปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม จะช่วยยกระดับคุณภาพการศึกษาพระพุทธศาสนาในประเทศไทย ให้สามารถตอบสนองความต้องการของผู้เรียนและสังคมในยุคปัจจุบันได้อย่างมีประสิทธิภาพ

8. สรุป

การจัดการศึกษาอิสระทางพระพุทธศาสนาในประเทศไทย ในภูมิทัศน์การศึกษาพระพุทธศาสนาของไทย เราจะพบการดำเนินงานที่น่าสนใจในสองรูปแบบ คือ การศึกษาที่จัดการโดยองค์กรคณะสงฆ์อย่างเป็นระบบ และการศึกษาอิสระที่ดำเนินการโดยวัดหรือสำนักต่างๆ ทั้งสองรูปแบบต่างมีบทบาทสำคัญในการสืบทอดพระธรรมคำสอนและพัฒนาศาสนทายาท แต่ก็มีลักษณะเฉพาะที่แตกต่างกันอย่างน่าสนใจ

ในด้านหนึ่ง เรามีการศึกษาที่ดำเนินการโดยองค์กรคณะสงฆ์ ซึ่งมีโครงสร้างที่ชัดเจน ได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐ และมีมาตรฐานที่เป็นที่ยอมรับอย่างกว้างขวาง แต่ด้วยความเป็นระบบนี้เอง ก็อาจทำให้

การปรับตัวให้ทันกับความเปลี่ยนแปลงของสังคมเป็นไปอย่างช้าๆ ในอีกด้านหนึ่ง เรามีการศึกษาอิสระที่ดำเนินการโดยวัดหรือสำนักต่างๆ ซึ่งมีความยืดหยุ่นสูง สามารถตอบสนองความต้องการเฉพาะของชุมชนได้ดี และมักจะเป็นแหล่งของนวัตกรรมทางการศึกษา แต่ก็อาจประสบปัญหาในเรื่องของการรับรองวุฒิและความไม่แน่นอนของทรัพยากร

ความท้าทายสำคัญในปัจจุบันคือ การหาจุดสมดุลระหว่างสองรูปแบบนี้ โดยรักษาจุดแข็งของทั้งสองฝ่ายไว้ ขณะเดียวกันก็พยายามลดข้อจำกัดลง การสร้างความร่วมมือ การแลกเปลี่ยนความรู้ และการพัฒนาระบบที่เอื้อให้ทั้งสองรูปแบบสามารถเกื้อหนุนซึ่งกันและกันได้ จะเป็นกุญแจสำคัญในการยกระดับคุณภาพการศึกษาพระพุทธศาสนาในประเทศไทยให้ก้าวหน้า ทันสมัย และตอบสนองความต้องการของสังคมได้อย่างแท้จริง

9. เอกสารอ้างอิง

- กาญจนา เจริญสี. (2561). การปฏิรูปการศึกษาพระพุทธศาสนาในประเทศไทย: โอกาสและความท้าทาย. วารสารพุทธศาสนศึกษา, 25(2).
- กาญจนา แก้วเทพ. (2561). สื่อสารมวลชนกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในยุคดิจิทัล. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. (2562). องค์กรแห่งการเรียนรู้: กุญแจสู่ความสำเร็จในศตวรรษที่ 21. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ซัคเซส มีเดีย.
- ชัยยงค์ พรหมวงศ์. (2562). นวัตกรรมและเทคโนโลยีการศึกษาสำหรับพระพุทธศาสนา. นครปฐม: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ชัยอนันต์ สมุทวณิช. (2560). การศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ชัยยงค์ ประดิษฐศิลป์. (2562). ศาสนากับการพัฒนาสังคม: บทบาทของสถาบันศาสนาในการจัดการศึกษาและพัฒนาชุมชน. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ประสิทธิ์ ลิปรีชา. (2561). ศาสนาและการเปลี่ยนแปลงทางสังคม: กรณีศึกษามิชชันนารีในประเทศไทย. เชียงใหม่: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส. (2563). การจัดการศึกษาพระพุทธศาสนาเชิงบูรณาการ: ทฤษฎีและปฏิบัติ. พระนครศรีอยุธยา: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). (2564). พุทธธรรมกับศาสตร์สมัยใหม่: การบูรณาการเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). (2562). พุทธศาสนากับการศึกษาไทยในศตวรรษที่ 21. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

สมบูรณ์ บุญฤทธิ์. (2563). เทคโนโลยีการศึกษากับการสอนพระพุทธศาสนา. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัย
เกษตรศาสตร์.

สมภาร พรหมทา. (2558). พุทธปรัชญากับการศึกษาไทย. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สุชาติ เศรษฐมาลินี. (2558). ประวัติศาสตร์มิชชันนารีในสยาม: บทบาทและผลกระทบ. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สุมาลี สังข์ศรี. (2559). การศึกษาตลอดชีวิตและการพัฒนาชุมชน. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย.

สุมาลี สังข์ศรี. (2561). การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย: แนวคิดสู่การปฏิบัติ. กรุงเทพฯ:
สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.